

Ebben a rovatban folyamatosan közöljük a külföldi szaklapok műszaki könyvtárakat érdeklő folyóiratcikkeit, továbbá a könyvtartudományi és dokumentációval foglalkozó szakkönyvek ismertetését.

+

K Ö N Y V S Z E M L E

001.8:54

Searching the chemical literature. Washington, 1961, American Chemical Society VI, 326 p. /Advances in chemistry series. 30./

Az 1950-ben és 1956-ban a kémiai irodalomkutatásról tartott szimpóziumok előadásai alapján összeállított kötet 31 tanulmányt tartalmaz a kémiai irodalomkutatás tárgyköréből. A tanulmányok nem alkotnak összefüggő egészet, de bizonyos fő csoportokba vannak rendezve; a tanulmányok nagyrésze az indexek és referáló lapok használatáról, a kémiai irodalom forrásainak különböző típusairól, kormányzati forrásokról, a kémiai terminológia és nomenklatura problémáiról, továbbá az irodalomkutatás technikájáról szól; végül bemutatja 4 nagyobb általános, illetve szakkönyvtárnak a kémiai szakirodalom terén nyújtott szolgáltatásait. Mindegyik tanulmányhoz bőséges bibliográfia csatlakozik, és a kötetet részletes név- és tárgymutató zárja.

/Gy.P./

002:659.24

LÁZÁR Péter: A korszerű szakirodalmi dokumentáció. Bp. 1962, Felsőokt. Jegyzetell. 190 p. /Mérnöki Továbbképző Intézet előadássorozatából 4046./

A könyv 3 fő fejezete a dokumentáció alapjait, főbb módszertani kérdéseit és szervezetét tárgyalja. A dokumentáció alapjai c. fejezet megvilágítja a műszaki tájékoztatás és a tudományos és technikai fejlődés, továbbá a tájékoztatás és a dokumentáció összefüggéseit, meghatározza a dokumentáció fogalmát, és felvázolja modelljét. Rávilágít a tudomány és a termelés fejlődésének szerepére a szakirodalmi adatban, majd felveti a dokumentáció iránti igények kutatását; a szakirodalom szóródási, avulási törvényszerűségeinek bemutatása után kitér a dokumentáció helyzetének várható irányaira, a szabványosításra, gépesítésre, felvázolja a jövő dokumentációjának modelljét, és

meghatározza a kibernetika, az információelmélet és a dokumentáció összefüggéseit. A második fő fejezet a "nyersanyaggal", a dokumentumokkal foglalkozik; felsorolja és jellemzi a dokumentum-típusokat, majd bemutatja a dokumentációs munkafolyamatokat, a dokumentációs feldolgozási módszereket: címléírás, tömörítés, osztályozás. Ezután a dokumentációs szolgáltatásokat tárgyalja, végül pedig a szabványosítás szerepével foglalkozik. A dokumentáció szervezete c. fejezetben megvilágítja a kapitalista és szocialista dokumentáció közti alapvető különbségeket, majd röviden bemutatja a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia, az NDK, ill. az Egyesült Államok, Anglia s az NSZK dokumentációs szervezetét; hosszabban foglalkozik a magyarországi dokumentáció szervezetével - ebben a részben különösen érdekes a továbbfejlesztés alapvető problémáinak fejezete. A könyvet 248 tételes bibliográfia és rövidítésjegyzék egészíti ki. LAZAR Péter műve - amint ezt a cím is hangsúlyozza - elsősorban a korszerű dokumentációval foglalkozik, arra törekedve, hogy mindenütt kiemelje az e g z a k t t u d o m á n y o s m ó d s z e r e k alkalmazási lehetőségeit. A könyv értékét nagyban emelik a rendkívül tanulságos táblázatok, grafikonok, matematikai formulák. /Gy.P./

002.63+026/083.3/

Verzeichnis von Schrifttum-Auskunftstellen. 5. ergänzte und erweiterte Auflage. Berlin, Köln, Frankfurt/M. 1962, Beuth. 307 p.

Az NDK és az NSZK dokumentációs, információs szerveit, illetve szakkönyvtárait ETO rendben sorolja fel. Mindegyik intézmény ismertetésekor az alábbi adatokat közli: szakterület /fő gyűjtőkör, mellékgűjtőkör/, a gyűjtött és feldolgozott szakirodalmi források /ide értve a nem könyvszerű dokumentumokat is/, az alkalmazott osztályozási rendszer, a dokumentációs és információs kiadványok, szolgáltatások; a tájékoztató szolgálat igénybevételi lehetőségei. A függelékben betűrendes tárgymutatót, névmutatót, betűrendes helységmutatót közöl, továbbá a dokumentáció és bibliográfia segédeszközait /a dokumentáció bibliográfiái, dokumentációs és könyvtári folyóiratok, német nyelvű általános bibliográfiák, bibliográfiák bibliográfiái, folyóiratjegyzékek, német kartonszolgáltatások, címtárak/. Közli még a dokumentációra vonatkozó DIN szabványokat, továbbá az ISO-nak a dokumentációra vonatkozó ajánlásait s végül a FID nemzeti tagjait. /Gy.P./

021.6

WIESENBERGER, I.: Moznosti spolupráce vysokoškolských knihoven technického smeru s oborovými středisky VTEI. - Kapitoly o práci vysokoškolského smeru. Praha, 1962, Státní Technická knihovna v Praze. 70-99.p.

A műszaki egyetemi könyvtárak és egyéb műszaki könyvtárak, valamint műszaki tájékoztató intézmények közti együttműködés az alábbi területeken lehetséges:

- a/ a beszerzési munka koordinálása, különös tekintettel a nehezen beszerezhető tájékoztatói forrásokra;
- b/ az állomány kölcsönzése, az állománygyarapításra vonatkozó

információk cseréje;

c/ együttműködés a különböző tájékoztató jellegű kiadványok szerkesztése, kiadása és terjesztése terén;

d/ a kiadványszerű tájékoztató szolgáltatások, illetve ezek jegyzékének kölcsönös megküldése;

e/ értesítés a beszerzett információs forrásokról;

f/ együttműködés a műszaki és gazdasági propagandát szolgáló akciók és kampányok szervezése terén. /B.S./

025.343.1/.2

ARNOST, A.: O nekterych problémech věcné katalogizace. = Kapitoly o práci vysokoskolských knihoven technického směru. Praha, 1962, Státní Technická Knihovna v Praze. 172-190.p.

A tudomány és a technika hatalmas fejlődése a XIX. század végén és a XX. század elején az olvasók új kategóriáit alakította ki a könyvtárakban: a műszaki szakembereket. Ezek egyre specializáltabb kérdésekkel jelentkeztek a könyvtárakban, amelyekre az addig használt rendszerező jellegű szakkatalógusok nem adtak kielégítő választ. Ekkor kezdődtek meg a szakkönyvtárakban azok a kísérletek, hogy tárgyszó katalógusokkal helyettesítsék a rendszerező /szisztematikus/ szakkatalógusokat.

A rendszerező szakkatalógusnak és a betűrendes tárgyszó-katalógusnak vannak közös és különálló problémái, előnyei és hátrányai. Nehéz meghatározni, hogy melyik fajta katalógusra van elsősorban szükség. Általában azért elsősorban rendszerező szakkatalógusra van szükség, aminek igen jó kiegészítése a tárgyszókatalógus. /B.S./

025.343.1

DRTINA, J.: Der Schlagwortkatalog. /Predmetovy Katalog/. - Leipzig, 1961, Verlag für Buch- und Bibliothekswesen. 96 p.

A tárgyszókatalógus alkalmazását és fejlődését bemutató történeti fejezet után megvilágítja a tárgyszókatalógizálás alapelveit, kifejti a tárgyszóalkotás különféle szempontjait. A tárgyalásban két fő szempontot érvényesít. Az egyik az, hogy a logikának, illetve a logika alkalmazásának a tárgyszókatalógizálásban ugyan nagy a jelentősége, de csak abban az esetben, ha egyszerűsíti, és nem nehezíti a gyakorlatot. A tárgyszókatalógus ugyanis az olvasók szükségletére készül, és nem azért van, hogy a könyvtáros logikai kísérleteket végezzen. A másik fő szempont filológiai. A tárgyszavak alkotásában ugyanis feltétlenül figyelembe kell venni a nyelvek sajátosságait; helytelen pl. a tárgyszókatalógizálásban egyik nyelvből a másikra mechanikusan átvenni alapelveket és szabályokat. /Gy.P./

026:62/437/

DERFL, A.: Státní technická knihovna v Praze. = Kapitoly o práci vysokoskolského směru. Praha, 1962, Státní Technická Knihovna v Praze. 116-118.p.

A prágai Állami Központi Műszaki Könyvtár a Tudományos és Műszaki Fejlesztési és Koordinálási Állami Bizottság felügyelete alatt működik. Főbb feladatai:

- tájékoztató szolgáltatásokat nyújt a népgazdaság szempontjából általános jelentőségű műszaki feladatok megoldásához;
- módszertani központként támogatja a műszaki könyvtárakat;
- koordinálja a tudományos könyvtáraknak az információs anyagok gyűjtésére vonatkozó együttműködését a műszaki irodalom területén;
- mint központi műszaki könyvtár állandóan gyarapítja és fejleszteti állományát;
- együttműködik a hasonló külföldi könyvtárakkal. /B.S./

061.22/083/

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetségéhez tartozó tudományos egyesületekben működő munkabizottságok tárgyköri katalógusa. Szerk. és összeáll.: TEREBESSY Ákos, Budapest, 1962.MTESZ.

Először jelent meg a Műszaki- és Természettudományi Egyesületek Szövetségének szakosztályairól és munkabizottságairól teljességre töltő füzetkatalógus. A kiadvány betűrendben közli a tudományos egyesületeket és azon belül a szakosztályokat, feltüntetve azt is, hogy milyen folyóiratokat jelentetnek meg. Ezt követi a munkabizottságok által - az 1962.évi munkaterv alapján - kidolgozott témák felsorolása, tárgyszavak szerint csoportosítva.

Ez a világos szerkesztési mód lehetővé teszi, hogy a különböző munkabizottságok együtt lássák, hol és kik milyen problémák megoldásán dolgoznak. Így a jövőben elkerülhetik a párhuzamos munkát, s arra is fény derül, milyen kérdésekkel nem foglalkoznak sehol sem.

A tárgyszókatálógust betűrendes tárgymutató és a rövidítések jegyzéke egészíti ki, és teszi könnyen használhatóvá.

Ez a kiadvány igen hasznos segítője a műszaki- és természettudományokkal foglalkozó szakembereknek, munkabizottságoknak. Teljes eredményt azonban csak akkor érhet el, ha a következő években is megjelenik folyamatosan a katalógus. /Sz.T./

62.007.2/439.111/083.4/

Vas megye 1962. január 1-i mérnök-technikus létszáma és a második ötéves terv mérnök-technikus szükséglete. Összeáll.: MTESZ Vas megyei Intéző Bizottsága.

A táblázatos kimutatás a megye területén működő üzemek, intézetek jelenlegi és a második ötéves tervben előirányzott fejlesztési adatainak részletes statisztikai felmérése alapján készült. A táblázatok 108 vállalat, intézet tényleges mérnök-technikus létszámát, valamint az ötéves terv folyamán szükséges létszámemelést 10 főle szakágazat szerint részletesen elemzik. A megyei vállalatoknál jelenleg dolgozó 400 mérnök létszámát a második ötéves tervben 268 fővel, a technikusok 808-as létszámát pedig 642 fővel kívánják emelni. A legnagyobb fejlesztés Vas megyében a mérnököknél a gépiparban és a mezőgazdaságban, a technikusoknál a gépiparban és a textiliparban vár-

ható. A táblázat a mérnök-technikusi létszámemelést részletesen vizsgálja abból a szempontból is, hogy az üzemek, intézetek számára szükséges létszám hány százalékát fogják saját erőből és hány százalékát új felvétellel megoldani. /T.Á./

651.926:5/6

JUMPELT, R.W.: Die Übersetzung naturwissenschaftlicher und technischer Literatur. Berlin-Schöneberg, 1961, Langenscheidt. XV, 214 p. /Langenscheidt Bibliothek für Wissenschaft und Praxis 1. Bd./

A szerző tudományos szövegekből kiválasztott fejezetekben mutatja be a fordítás tipikus problémáit, figyelembe véve a nyelvtudomány, filozófia, lélektan, információ, terminológiai kutatás és az automatikus adatfeldolgozás elméleteit. A természettudományos fordítás különbözik az egyéb, pl. irodalmi, társadalomtudományi fordításoktól több tekintetben, de elsősorban abban, hogy abszolút elsősége van a tartalmi szempontnak a formai felett, illetve az átültetés pontosságának. Ennek megfelelően a szerző olyan rendszert konstruál, amelyben két alapvető eljárás /a jelentéstani, fogalmi, nyelvtani, mondat-tani és formális különbségek "modulációja és transzpozíciója"/ alkalmazásait rendszerezi a funkcionális függőség növekvő rendszerében. A szerző úgy látja, a nyelvek mutatnak annyi szabályszerűséget, ami megenged olyan analitikus kritériumokat, melyekből kifejleszthető a tudományos ismeretek hatékonyabb és objektivebb, nyelvek közötti kommunikációja. A kötetet 11 grafikon, 17 oldalas bibliográfia és tárgy-mutató egészíti ki. /Gy.P.

658.57:02

SEBESTYÉN Géza: A könyvtári kutatások mai problematikája a külföldi szakirodalom tükrében. Bp. 1962, OKT. 163 p. /Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai. 15./

A magyar könyvtárügy továbbfejlesztése szempontjából nagy jelentősége van annak, ha áttekintjük a mai könyvtártudományi kutatás főbb irányzatait. A szerző hét fejezetben ismerteti a külföldi kutatás problematikáját. A k ö n y v t á r e l m é l e t i kutatások terén a könyvtár társadalmi funkciójával, morfológiájával és fogalmával; az o l v a s á s v i z s g á l a t problémakörében a nyugati tendenciákkal és a szocialista kutatással, a tájékoztatási igényekkel, majd az állományvizsgálattal, az o s z t á l y o z á s jelentőségével, az osztályozáselmélettel és az osztályozási rendszerekkel; a d o k u m e n t á c i ó tematikájában elméleti és részproblémákkal; a k ö n y v t á r i m ó d s z e r t a n körébe tartozó kérdések közül az állománnyal, az olvasással, a feltárással és az általános módszertannal foglalkozik: a t e c h n i k a i kérdések közül a sokszorosítás, másolás, mikrofilm, válogatóberendezések és egyéb gépek, továbbá a könyvegészségügy, könyvtárépítés és berendezés kérdéskomplexumát tárgyalja; az utolsó fejezet a t ö r t é n e t i kutatásról szól. A bibliográfiai hivatkozásokat a fejezetek után közli. Függelékként felsorolja a legfontosabb könyvtártudományi periodikákat. /Gy.P./

659.24/.25:026

FOSKETT, D.J.: Tájékoztató munka a könyvtárakban. Bp. 1962,
OSZK KMK. 105 p. /Külföldi könyvtári szakirodalom. 20./

FOSKETT: "Information service in libraries, London, 1958." könyvének fordítása az osztályozásról szóló fejezet elhagyásával. Elsősorban a szakkönyvtárak, ezen belül az ipari, ill. kutatóintézeti szakkönyvtárak tájékoztató szolgálatával foglalkozik. A tájékoztató szolgálat eredetének, kifejlődésének megvilágítása után a dokumentalista, ill. az információs tisztviselő szerepével foglalkozik; az állomány kiválasztására és beszerzésére vonatkozó tudnivalók után az aktív és passzív tájékoztató szolgálat tárgyalása következik /folyóíratkörösés, új beszerzések jegyzéke, kurrens referálólapp, irodalmi szemle, felvilágosító szolgálat, szakirodalomkutatás/; az egyéb tájékoztatási szolgáltatások /fordítás, mikrofilm, fotokópia/ után a tájékoztatásnak az oktatásban való szerepével foglalkozik; majd a kutatási jelentések és az irattárak feldolgozási és tájékoztatási problémái következnek; a tájékoztatási munkára való képzés és képesítés problémáinak felvetése után megjelöli a könyvtári tájékoztató szolgálat további fejlődésének főbb tendenciáit.

A könyv használhatóságát nagy mértékben fokozta volna, ha - az eredeti műhöz hasonlóan - tárgymutatóval is ellátták volna. /Gy.P./

659.24/437/

A műszaki-gazdasági tájékoztatás szervezete a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban. Cikkgyűjtemény. /Összeáll. VINCE Pálné és GYÖRKE Pál/. Bp. 1962. 56 p. /Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Módszertani kiadványsorozata. 1962. 4.sz./

A Csehszlovák Szocialista Köztársaságban a műszaki tájékoztatás egységes, az egész köztársaságot behálózó szervezetének elvi irányítása az Állami Műszaki Fejlesztési Bizottság feladata, míg az operatív vezetés és szervezés az UTEIN /Műszaki-Gazdasági Tájékoztató Intézet/ hatáskörébe tartozik. Mellette fontos szerep jut az UTK /Központi Műszaki Könyvtár/ pozsonyi részének, valamint a SUVN /Országos Találmányi és Szabványügyi Hivatal/ szerveinek.

Egy-egy ipari minisztériumban a TEI /Műszaki-Gazdasági Információ/ irányítja az alsóbb fokú tájékoztatási szervek tevékenységét, és gyűjt információt a minisztérium számára. Megfelel a magyar alközpont fogalomnak.

Kutatóintézetekben SO /Tanulmányi Osztály/ működik, amely az intézet műszaki könyvtárát is irányítva, a szakmai profilu információkat gyűjti, rendszerezi, kiegészíti, és jelentésekben, tanulmányokban feldolgozva juttatja el a szakágazat üzeméhez, a minisztériumnak stb.- Magyar fogalmak szerint az SO elnevezése iparági alközpont lehetne.

A vállalatokban működő irodák az üzemi szakkönyvtárral együtt a szervezet többi részétől beszerzik a szükséges dokumentációkat /jelentés, tanulmány stb./, és saját dolgozóik részére megfelelően rendezik, feldolgozzák, rendelkezésükre bocsátják.

A 12 cikk kivonatából több intézmény szervezeti szabályzatát is megismerhetjük. 37 bibliográfiai hivatkozás. /D.I./

— ° —
°

P O L Y Ó I R A T S Z E M L E

001.8

Az ipari műszaki irodalom és az alkotókészség kapcsolata.- /The relation of the industrial technical literature to creativity/ - HAEFELE, J.W. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 2.sz. 1962.ápr. 67-72.p.

Alkotókészség alatt az a képesség értendő, amely társadalmilag értékes új összefüggéseket fejez ki. Ez egyaránt vonatkozik az összes művészetekre és a tudományokra is, mivel minden alkotás egy-egy új összefüggés. Egy vegyész ezt a következő képlettel fejezhetné ki: $A + B \rightarrow C$. /Ahol: A = az összefüggés első tagja; egy tárgy, cél, kutatás vagy megválaszolatlan kérdés. B = a kiegészítő rész, amely két célt szolgál: az új összefüggés létrejöttét és kiegészítését - azaz a C-t./

Az alkotás képletébe könnyen beilleszthetők létrejöttének különböző szakaszai: az előkészítés, a lappangás, a megpillantás és a bizonyítás. A szakirodalomnak minden szakaszban fontos szerepe van.

A tárgyhoz tartozó szakirodalmon kívül az alkotókészség kifejlesztésében fontos szerep esik a nagy alkotások létrejöttét és a nagy alkotók munkamódszereit bemutató irodalomnak, amelyen át az olvasók bepillantást nyernek a nagy tudósok és feltalálók alkotó módszereibe, és ösztönzést kapnak saját kutatásaikhoz. /B.S./

014.3:001.8

A referáló lapokban végzett tudományos irodalomkutatások új módszere.- /A new method for the search of scientific literature through abstracting journals/ - GEZAIRLIYAN, A.O. - LYKOURDIS, P.S. - TOULOUKIAN, Y.S. - Journal of Chemical Documentation, 2.k. 2.sz. 1962.ápr. 86-92.p.

Irodalomkutatások esetén a referáló lapok köteteinek átlapozása helyett idő- és költségmegtakarítást jelent, és az eredményességet is fokozza az alábbi módszer:

- A kutató a keresést a referáló lap áttanulmányozásával kezdi, a legutolsó számtól kezdve vissza "a" évig.

- Ezután a referáló lapban megtalált vonatkozó eredeti cikkek bibliográfiáit vizsgálja át. Így a második lépcsőben végez a "b-a" időszakkal.

- Ekkor ismét a referáló lapot használja közvetlen kutatásra, újabb "a" évig, "b"-tól kezdődően.